

Pe masa de lemn vopsită și revopsită – sub ultimul strat de culoarea tutunului se vedea un alt strat albastru mai vechi și, sub el, altul roz ca lemnul de trandafir și chiar unul roșiatic și mai vechi care lăsa să apară lemnul ieftin nevopsit deschis la culoare –, pe masă, adică, mașina de scris, o cocoasă formată din curbe domoale lucioase și negre ca ale țiparului, a cărei piele părea tăiată și dată la o parte cu grijă pentru a-i scoate la iveală eficientele mecanisme interne încununate de cercurile clapelor, care își pierduseră deja culoarea albă și se îngălbeneau progresiv căpătând aceeași nuanță ca a danturilor; sub masă, un taburet prăpădit din papură înnegrită; într-un colț un lavabou, cu cana de apă și ligheanul de culoare albă cu chenar albastru-închis, pline de rosături cenușii rotunjite, cum au caili bătrâni; lângă peretele de vizavi, ascunzând oala de noapte, patul, cu tăblia de la cap din tinichea albicioasă zgâriată și o cuvertură groasă care, oricât de mult ai fi întins-o, nu reușea să ascundă aspectul de teren cu dune al saltelei; atârnat de peretele de la capul patului, un almanah îl arăta pe acel Iisus care binecuvântează cu o mână și cu cealaltă își descheie toga, cu gestul unui toreador sau al unui legionar, pentru a-Și oferi inima rănită celui care Îl jignește sau credinciosului; în zilele ploioase, cratița pentru adunat apă de la streșini și, când într-o parte, când în alta, o cutie de carton, alunecoasă din cauza umezelii, mereu plină sau aproape plină cu coli de scris făcute ghemotoc, pe care erau

măzgălite două-trei rânduri inacceptabile. Camera mea într-o pensiune.

Dacă acest interior vi se pare cam trist, aduceți-vă aminte de el pentru a vă consola atunci când vom ajunge la locul în care se află: Madrid, Spania, începutul anilor patruzeci, majoritatea populației trăind încovoiată, fără să ridice privirea, fără să îndrăznească să-i privească în ochi pe militari, pe falangiști, pe polițiști, în sfârșit pe oricine purta uniformă, ceea ce îi includea și pe paznicii de noapte, pe portarii instituțiilor publice, pe vatmani și pe portarii caselor particulare, pe bogați, pe vecinii turnători, pe cei care puteau fi turnători. Unii speriați pentru că au fost învinși, alții pentru că erau săraci, mulți din ambele motive, și destui care, și din cauza sărăciei desigur, chiar dacă au câștigat războiul, au văzut, atunci când s-a declarat pacea, că vărsarea de sânge nu încetează, au înțeles că măcelul nu s-a produs pentru restabilirea ordinii, pentru păstrarea unității patriei și garantarea exclusivității catolicismului, ci pentru perpetuarea unei Spanii în care majoritatea populației nu-i poate privi în ochi pe bogați, pe cei din ierarhia militară, pe nobili și pe stăpânii tineri. Și pe preoți. În sfârșit, pe cei dintotdeauna și ca întotdeauna.

În această epocă mi-a fost dat să iubesc. În această epocă mi-a fost dat – lucru pe care cred că americanii sau francezii, sau alții ca ei îl recunosc ca pe un drept înscris în constituția lor – să caut fericirea. În această epocă și în Spania fericirea, credeți-mă, ne lăsase cu mult în urmă. În nici un moment întrecerea cu ea n-a fost bine văzută de cei din partea locului.

Și nu e vorba numai de fericire; simpla distracție era inaccesibilă pentru multă lume, chiar satisfacerea nevoilor celor mai firești era un lucru puțin obișnuit, până într-atât încât cele trei idei se confundau în mintea oamenilor de rând. Să te așezi la masă de trei ori pe zi era distractiv, să mănânci de fiecare dată atât cât să nu-ți mai fie foame era fericirea însăși. Să faci

amor era distractiv, să faci amor fără să te oblighe nimeni să te însori era fericirea însăși, să faci amor fără să te condamni la flăcările iadului era chiar extazul. Adolescenții erau amenințați cu tuberculoza dacă se satisfăceau atât cât să se distreze. Să fii republican, socialist, comunist sau mason și să trăiești era distractiv; să fii republican, socialist, comunist sau mason și să trăiești fără să fii împușcat după aceea era fericirea însăși. Cel puțin nu erai obligat s-o cauți pentru că nici o instituție nu-ți sugera s-o faci. În schimb, la sfârșit s-a întâmplat că un număr apreciabil de oameni nici măcar nu știau că fericirea se află în jurul lor (tot așa după cum un număr apreciabil de femei nu știau că există orgasmul și la femeile din Spania: pentru ele, gândul că unele femei din străinătate îl cunoșteau era distractiv).

Cei care frecventaserăm cinematografele înainte de război știam; noi nu puteam fi duși de nas așa de ușor: fericirea exista și, așa cum se întâmpla în cazul orgasmului și al clitorisului, în străinătate era destul de obișnuită.

Și radioul; înainte, când am descris camera mea, am uitat de aparatul de radio, în spatele mașinii de scris, cu fața lui de pânză perforată, cu tăblițele de lemn aspru fără luciu și forma lui de catedrală gotică.

Chiar dacă mai greu, totuși, și prin intermediul radioului se putea intui că în alte părți lumea cunoaște fericirea, chiar dacă prezentatorii se străduiau să pună în evidență că, din nefericire, cetățenii acestor țări trebuie să suporte să se întâlnească pe stradă, să stea la același bar sau la aceeași masă, să lucreze (și chiar să stea la cozi lungi la secțiile de votare) alături de ateii. Fericirea totală nu există, păreau să spună, în viață trebuie să alegi în toate și pentru toate: să-ți alegi drumul, să alegi între bine și întuneric, să alegi între soldații lui Dumnezeu și hoardele Satanei, să alegi orice mai puțin pe cei care guvernează.

Cu toate acestea, radioul a fost mica noastră fereastră deschisă spre lumea distorsionată în care trăiam. Cinematograful ne arăta alte... mai mult decât lumi... universuri îndepărtate, care în plus mai și păreau reale, foarte reale. Radioul, chiar dacă pe bucățele, ni-l arăta pe tipul de alături însă mereu într-un mod ireal, ca într-un delir: pe bărbatul care știa să interpreteze marșul brigadierului lovindu-și dinții cu un creion; pe grădinarul care cultivase un doyleac cu greutatea de șaizeci și trei de kilograme și diametrul cât un podium de orchestră; pe eroul care pentru că a supraviețuit pe frontul din Rusia își promisese să se întoarcă acasă în genunchi și se afla deja la Perpignan; pe doamna care născuse treisprezece băieți și continua să-i ducă pe toți la biserică în fiecare duminică îmbrăcați la fel, chiar și pe cei mari aflați deja la vârsta serviciului militar; pe marchiza miloasă care în cele din urmă reușea să iasă din sanatoriul în care, după ce a rămas văduvă, fusese internată cu perfidie de unicul său fiu ca să nu-și mai împartă averea săracilor; pe patronul unei mari întreprinderi de interes național care doar acum, pe patul de moarte, mărturisea că îi datorează totul Fecioarei, care i s-a arătat în Gara de Nord când avea doar zece ani și tocmai îi furase portofelul unui țaran: Fecioara i-a promis bogăție și onoruri cu condiția să-i înapoieze portofelul țaranului, să învețe pe dinafară catehismul până unde scrie „această carte a fost tipărită” și să spună de o sută de ori Crezul; pe musulmanul care, cu ochii închiși, era capabil să recunoască originea geografică a unui număr de aproape treizeci de feluri diferite de mezeluri, fără să le fi văzut vreodată; și tot așa ne arăta sute și sute de locuitori marțieni.

După emisiunea care relata aceste vieți exemplare, urma un serial care le făcea să plângă pe femei, dar care cel mai mult îi „emoționa” pe bărbați: femeile, la urma urmelor, plângeau din orice în viața reală; bărbaților, în schimb, le era

interzis să se defuleze în fața neplăcerilor vieții cotidiene și de aceea, deși era o atitudine nu foarte bine văzută, li se îngăduia câte o lacrimă reprimată și o tremurare a bărbiei în timp ce ascultau un serial. Noi, bărbații, profitam de ocazie și dădeam vina pe postul de radio pentru tristețea noastră.

Și după serial, curierul sentimental.

Curierul sentimental era un obiect de batjocură pentru bărbați, batjocură care încerca să ascundă neliniștea. Ne apuca un râs nervos când ascultam cum femei îndepărtate întrebau neliniștite despre probleme ale inimii, uneori ale inimii lor, uneori ale inimii noastre. Pe vremea aceea pentru noi, bărbații, aceste probleme erau o simplă punte, pentru că se vorbea despre ele doar atunci când le făceam curte femeilor și mai curând în treacăt; și, chiar dacă cei mai romantici prelungeau acest tip de discuții până la logodnă, situația normală era ca în această fază să aibă deja întâietate chestiunile bănești și administrative: „Cu ceea ce câștigi, și cu cât îți vor mări salariul când ne vom căsători, și cu cât va putea să-mi trimită mama de la țară, ulei, făină de niprală pentru a face terci, poate gutui care țin mult și pot fi păstrate pentru a face peltea, cu toate astea o s-o scoatem la capăt până vom avea un copil; după ce se va naște, va trebui să-ți cauți o slujbă de după-amiază, vârul meu, pe lângă slujba de la fabrică, are un chioșc de băuturi răcoritoare și câștigă mai mult decât în cele opt ore de dimineață; da, iubitule”.

Curierul sentimental a ajuns să ne demonstreze nouă, bărbaților, că ele nu-și utilizau sufletul numai ca armă de seducție, credeau în el cu adevărat! Iarna, când se făcea noapte devreme se gândeau la dragoste! Nu mă regula! Sunt sincere! Cred în dragoste!

Ceva asemănător mi se întâmpla și mie. De aceea, chiar dacă nu voi recunoaște niciodată acest lucru în fața unei a treia persoane, ascultam în fiecare zi la radio emisiunea

Azucena de noche¹; mă așezam în fața mașinii de scris și, în loc să scriu, roteam scala lungimilor de undă până reușeam să aud cât mai limpede cu puțință vocea Azucenei. De cele mai multe ori Azucena începuse deja să le răspundă expeditoarelor curierului sentimental:

„...Spune-i cât mai clar cu puțință, Bellaflor de Malaga, fii curajoasă și scrie-i: e adevărat că am fost de acord să plec pentru a-ți face un rost, spune-i, e adevărat că am luat împreună hotărârea și că nu m-am îndoit de tine, dar au trecut multe luni de când suntem despărțiți, multe luni de când aștept ca pe jar imaginându-mi nenorociri; mi se par ani și acum, uneori, printre flăcări, îmi apare fața ta brăzdată de riduri adânci pe frunte, în colțul ochilor, crăpături cu margini tari care pornesc de la colțurile gurii și ajung până la bărbie. Și toate astea pentru ca să trăim mai bine, când ceea ce dorim de fapt este să ne căsătorim și să trăim împreună. Nu merită, iubitul; nici o bogăție nu valorează cât o oră de dor; întoarce-te și să ne mulțumim cu ceea ce avem. Chiar dacă presimt răspunsul tău: nici o viață întreagă lângă tine nu valorează nimic dacă nu-ți dau cât valorezi, dacă nu reușesc să fac să te inunde bucuria până la sfârșitul timpurilor. Noi suntem diferiți, iubitul: tu mă iubești doar dacă vezi în ochii mei că sunt mulțumită pentru că ai luptat pentru mine; eu te iubesc pur și simplu“.

Am spus deja că nu voi recunoaște niciodată, dar, chiar dacă aruncam kilograme de foi de scris pentru că nu găseam expresia exactă, aș fi dat orice pentru ca scrierile mele să aibă o eficiență la fel de imediată ca paragrafele afectate ale Azucenei. Femeia asta știa de ce au nevoie oamenii: nu de adevăr, nu de frumusețe, nu să aibă dreptate; doar de cineva care care să le permită să-și găsească liniștea.

¹ Azucena noaptea sau Crinul Noptii (n.red.)

La asta mă gândeam când a început povestea. Rog să fiu iertat pentru prostiile pe care le-am făcut pentru că am căutat iubirea. Și pentru durerea pe care am provocat-o.

PRIMA PARTE

Ultima noapte a anului '44

1

Când au răsunat bătaile în ușă, eram deja treaz de câțeva vreme. Cu păturile trase până la ochi, așteptam ca soarele de decembrie să topească țurțurii care se formaseră în timpul nopții pe buiandrugul ferestrei. În zorii altor zile se întâmpla invers: deși la fel de bine acoperit, priveam îndelung lumina lunii care devenea compactă pe geamurile murdare, atât de descurajat încât încercam să văd cum se formează stiletele de gheață și nu adormeam decât atunci când zorii îmi garantau că nu vor mai crește, că nu vor atinge pervazul, de pildă, și nu mă vor transforma în deținutul unei închisori înghețate. Temeri din zori. Temeri superflue în acest caz pentru că nu la lumina zilei și afară, pe stradă, s-ar putea îmbunătăți lucrurile: țara întreagă era un penitenciar la o temperatură de sub zero grade. Și asemenea condamnaților, dimineața la muncă oamenii își numărau mai întâi ultimele nenorociri, pe cei dispăruți, și apoi hainele pe care și le puneau pe ei.

Mai întâi: *l-au scos* pe Pedro, pe Corrientes, cel de la închiisoarea din Carabanchel Alto, vezi tu, și doar îi dăduseră nouă ani; se spune că a fost omorâtă toată echipa șchiopului, cel care a plecat cu gherila din Galicia; soția lui Beltran, care era omul de legătură al comuniștilor, e deținută la Ventas, pe asta o omoară fără să i se deschidă proces.